

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

1:e antikvarie
Jan Karlsson
Tel: 018-17 52 18

BESLUT

1999-08-27

DK
se sändlista

1 (7)

221-494-99

Byggnadsminnesförklaring av Krusenbergs herrgård inom fastigheten Krusenbergs 1:58, 1:1 och ga:1, Alsike socken, Uppsala kommun

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Krusenbergs herrgård för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter:

Skyddsområdet omfattar det med särskild linje avgränsade området på bilagda karta, se bilaga 2. Byggnadsminnet Krusenbergs herrgård består av följande:

1. Huvudbyggnaden, uppförd åren 1801-02
2. Norra flygeln, uppförd omkring år 1785
3. Södra flygeln, uppförd på 1640-talet, restaurerad omkring år 1785
4. Trädgårdsmästarbostaden, uppförd omkring år 1773
5. Magasinet, uppfört omkring år 1773
6. Parken, anlagd under senare delen av 1600-talet, senare förnyad

- Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
- Byggnaderna får inte till sitt yttre om- eller tillbyggas eller på annat sätt förändras.
- I byggnaderna får ingrepp inte göras i stommar eller äldre planlösningar. Ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning får inte göras. Till fast inredning hör bl a golv, paneler, dörrar, fönster, tak, foder, listverk, tapeter samt eldstäder. Förändring av ytskikt får inte göras.
- Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådant material att byggnadernas kulturhistoriska värden inte minskar.

Länsstyrelsen i Uppsala län

Postadress: 751 86 Uppsala Besöksadress: Hamnesplanaden 3
Telefon: 018 - 17 50 00 Telefax: 018 -17 53 16 Postgiro 3 51 73-4 / 6 88 03-6

1999-08-27

221-494-99

- Parken skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådant material att parkens kulturhistoriska värde inte minskar. Befintliga gångvägar, terrasser, murar, staket och trappor, samt alléer, träd, buskar och flerårigt växtmaterial får inte flyttas, tas bort eller ändras.
- Skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Ej heller får inom skyddsområdet vidtas sådana åtgärder med mark och vegetation så att områdets karaktär förvanskas.
- Vid förändringar av exteriören på övriga byggnader inom området, vilka ej förtecknats ovan, ska utformning, materialval och färgsättning anpassas till de skyddade byggnaderna.

Om särskilda skäl föreligger för ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får Länsstyrelsen lämna tillstånd härtill.

Länsstyrelsen och läns museet lämnar råd och anvisningar rörande underhållet av byggnaderna och vården av skyddsområdet.

Enligt 3 kap 21 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

Redogörelse för ärendet

I skrivelse till Länsstyrelsen den 17 oktober 1997 väckte Krusenberg Herrgård AB fråga om byggnadsminnesförklaring av Krusenbergs herrgård. Länsstyrelsen har tillskrivit Inskrivningsmyndigheten vid Uppsala tingsrätt i ärendet.

Anders Franzens Byggnadsvård AB har under år 1998 dokumenterat byggnaderna och parken. Länsstyrelsen har utifrån detta arbete upprättat förslag till byggnadsminnesförklaring som remitterats till fastighetsägarna, Krusenberg Herrgård AB, Sveriges Lantbruksuniversitet och Krusenbergs samfällighetsförening samt Riksantikvarieämbetet, Upplandsmuseet och Uppsala kommun för synpunkter.

Samtliga remissinstanser tillstyrker en byggnadsminnesförklaring.

Riksantikvarieämbetet har framfört förslag om vissa redaktionella ändringar av skyddsföreskrifterna. Dessa har inarbetats i de ovan redovisade föreskrifterna. Krusenberg Herrgård AB har inga invändningar mot byggnadsminnesförklaringen förutsatt att man tillåts genomföra redan beviljade byggnadslov för tillbyggnad av soprum och befintliga konferenslokaler. Länsstyrelsen har i tidigare skrivelser tillstyrkt dessa tillbyggnader. Man har även framfört önskemål om att delvis plantera vissa gräsytor. Länsstyrelsen ser inte detta som någon väsentlig förändring av parken.

Sveriges Lantbruksuniversitet godkänner byggnadsminnesförklaringen under förutsättning att man tillåts fullfölja sina planer för skötsel och underhåll av träden i Stora allén och området på östra sidan av vägen mot Ekshagarna. Länsstyrelsen bedömer, att detta arbete mycket väl kan utföras inom byggnadsminnets ram.

Historik

Krusenbergs herrgård ligger i höjdläge på en udde i Mälaren. Över låglänta åkermarker leder en lång allé fram till huvudbyggnaden.

Säteriet bildades på 1640-talet av Johan Kruus genom förvärv och sammanslagning av flera gårdar i Alsike socken. Säteriet fick sedermera sitt namn efter dess förste ägare. En ståndsmässig huvudbyggnad med flyglar uppfördes år 1648 efter ritningar av arkitekten Nikodemus Tessin d ä. Krusenbergs var för övrigt ett av Tessins första självständiga verk. Erik Dahlbergs avbildning i Sueciaverket visar en praktfull byggnad i det tidiga 1600-talets tysk-holländska stil med höga gavlar, skorstenar, dekorativa flöjlar och rik skulptural utsmyckning. Mot trädgården på sjösidan utbreddes sig en stor terrass. Anläggningen brann ned redan år 1716. Endast den södra flygeln kunde räddas. Övriga delar av anläggningen fick sedermera förfalla och återupbyggdes inte.

År 1773 upprättades ett syneprotokoll över godsets ägor. Enligt detta protokoll fanns i den södra delen av trädgården en delvis uppförd byggnad av sten, tänkt som en ny huvudbyggnad, och som flygel till denna den nuvarande trädgårdsmästarbostaden, som då utgjorde brygghus. Uppförandet av denna huvudbyggnad fullföljdes dock aldrig.

Först år 1802 var en ny huvudbyggnad uppförd och inredd. Den byggdes delvis på rester av den gamla Tessinbyggnadens grund. Ritningarna till den nya huvudbyggnaden utfördes av arkitekten Carl Christoffer Gjörwell år 1793. Då var den norra flygeln redan uppförd, samtidigt som den södra ombyggt som pendang. Dessa arbeten skedde omkring år 1785.

Magasinet uppfördes ungefär samtidigt med huvudbyggnaden som en pendang till brygghuset som då troligen redan ombyggt till trädgårdsmästarbostad.

År 1882 uppfördes nya ekonomibyggnader - bryggstuga, bagarstuga och svinhus. Bryggstugan genomgick år 1987 en genomgripande ombyggnad. Svinhuset övergavs mot mitten av 1900-talet och har fått förfalla. Idag återstår enbart de massiva stenmurarna. Bagarstugan revs 1992-93 för att ge plats åt en ny byggnad i den nuvarande konferensanläggningen.

Parken har kvar sin kvartersindelning från sent 1600-tal eller tidigt 1700-tal och sannolikt är den långa allén fram till gården från samma tid.

Gården har genom åren skiftat ägare och ägarsläkter ett flertal gånger. De förändringar som byggnaderna genomgått kan säkerligen härledas till ägarskiftena. Åren 1828-30 brädfodrades och oljemålades huvudbyggnaden. Under 1840-talet skedde vissa inre ombyggnader och inredningar av densamma. Då försågs samtliga rum med paneler, innanfönster och franska tapeter. År 1878 byttes den ursprungliga kolonnburna

1999-08-27

221-494-99

balkongen ut mot en glasveranda. Denna har i sin tur tagits bort och ersatts med den nuvarande portiken år 1934.

Vid denna tid skedde upprustningar och moderniseringar av flera av gårdens byggnader. Bland annat erhöll huvudbyggnaden nya fönster och trädgårdsmästarbostaden rustades upp. En terrassmur byggdes mellan flyglarna och en damm och stentrappor anläggs väster om huvudbyggnaden.

Den södra flygeln rustades utvändigt på 1920-talet och byggdes om invändigt samt moderniserades år 1959 och 1987. Den norra flygeln har i allt väsentligt bevarat sin äldre inredning och genomgick år 1996 en restaurering och konservering av snickerier och väggar.

Herrgården inköptes år 1985 av Pharmacia för att användas som kurs- och konferensgård. Nybyggnader för detta ändamål uppfördes åren 1992-93 norr om trädgården, där vissa ekonomibygnader revs. Dessa nybyggnader medförde dock att huvudbyggnaden och den norra flygeln inte har ombyggt eller förändrats i någon större utsträckning.

Byggnadsbeskrivning

Huvudbyggnaden (1) är uppförd i två våningar i stram nyklassicistisk stil med frontespiser, flackt sadeltak, lisener och portik med kolonner. Byggnadens huvudvåning, en trappa upp, markeras av större fönster. Stommen är timrad och brädfodrad med en bred slät panel. På entréfasaden - mot öster - är hela fasaden indelad med lisener. Fasaden mot parken har lisener enbart i mittpariet, medan gavlarna helt saknar lisener. Övergången mellan vägg och tak markeras av en kraftigt profilerat listverk. I frontespisernas gavelrösten sitter urtavlor av plåt. Taket är täckt med svartmålad plåt

I källarvåningen återfinns tre små välvda rum som torde ha ingått i 1600-talsslottet. På bottenvåningen finns i rumssfilen mot trädgården två av byggnadens bästa bevarade rum. Bortsett från snickerifärgerna är de praktiskt taget likadana som efter 1840-talets nyinredning. Äldre inredning finns bevarad i stor utsträckning även i andra rum i bottenvåningen. I flera rum ligger ursprungliga golv, med enkelt mönsterlagda bräder i breda dimensioner. Till alla fönster hör ursprungliga foder. Huvudvåningens rumsfil mot trädgården är synnerligen intakt. Även flera av rummen på denna våning har inte förändrats sedan 1840-talet. I många rum finns originaltapeter bevarade.

Norra flygeln (2) är timrad och reveterad med en spritputs som avfärgats i en ljus gul kulör. Putsen har troligen tillkommit i slutet av 1800-talet. Ursprungligen hade byggnaden en slät träpanel lika huvudbyggnaden. Flygeln är uppförd på en sockel av spräckt fältsten och huggen granit, vilken är ursprunglig. Taket är täckt med svartmålad plåt. Takfoten är ursprunglig och består av ett rikt profilerat listverk. Entrédörren, en pardörr, rokokoindelad med förskjutna fyllningar, är troligen även den ursprunglig.

Byggnaden innehåller fyra rum och förstuga samt källare och en oinredd vind. Den har en mycket välbevarad och påkostad inredning från byggnadstiden. I samtliga rum finns bröstpaneler, halvfranska dörrar, gipstak med dekorativa lister, obehandlade brädgolv och kakelugnar av gustaviansk typ. I två av rummen återfinns dekorativa väggmålningar i grisallieteknik på väv och snickerier. Målningarna i salen och förstugan utgörs av pilasterindelade fält, dekorerade med blomstergirlander och fruktklasar i salen samt lagerfestonger och antika gudinnor i förstugan. Målningarna liksom övriga snickerier i dessa rum har aldrig varit övermålade.

Södra flygeln (3) är gårdens äldsta byggnad. Den är uppförd med en stomme av tegel och utvändigt slätputsad och avfärgad i en gul kulör. Lisener delar in varje fasad i tre stora blinderingar, en kring varje fönster. Fönstren och entrédörren är insatta vid ombyggnaden år 1959. Över dörren sitter en slutsten i puts med dekoren FUS, som kan uttydas som Fredrik Ulrik Sack, ägare till gården åren 1755-1782. Taket är täckt med svartmålad plåt. Takfoten är ursprunglig och består av ett rikt profilerat listverk.

Hela byggnaden utgör idag bostad, även källaren och vinden har tagits i anspråk för detta ändamål. Källaren har tegelvalv, här finns ursprungliga delar och ytor kvar i rätt stor utsträckning. I bottenvåningen finns ett antal ålderdomliga detaljer, främst taklister och dörrar, bevarade, samt de traditionellt djupa fönstersmygarna.

Trädgårdsmästarbostaden (4) är en slätputsad tegelbyggnad med enkelfalsat skivtäckt plåttak. Grunden, bestående av spräckt fältsten, liksom vissa fönster i vindsvåningen är ursprungliga byggnadsdelar. I övrigt bär byggnaden spår av ombyggnaden på 1930-talet.

Magasinet (5) är uppfört i tegel och putstat både ut- och invändigt. fasaderna är avfärgade i en ljusgul kulör. Byggnaden står på en ursprunglig sockel av kilade stenblock. Ursprungliga är även magasinets karaktäristiska ventilationsluckor, sammantaget 35 stycken symmetriskt placerade och klädda med målad svartplåt. Även byggnadens pardörr är plåtklädd och ursprunglig. Byggnadens konstruktion är mycket åskådlig och även interiört dominerar ursprungliga ytor och byggnadsdelar.

Motivering

Krusenbergs herrgård ingår i och utgör en väsentlig del av ett område av riksintresse för kulturmiljövården, K 40 B Alsike.

Huvudbyggnaden är en god representant för den nyklassicistiska byggnadsstil, som inspirerad av den antika byggnadskonsten, blev populär i landet i slutet av 1700-talet. Byggnaden är, med några få undantag, exteriört synnerligen välbevarad. Även interiören är välbevarad med flera rum med intakt inredning från byggnadstiden eller strax därefter.

1999-08-27

221-494-99

Norra flygeln har med sin mycket välbevarade orörda inredning från senare delen av 1700-talet ett synnerligen högt kulturhistoriskt och konstnärligt värde. I landet torde det finnas få byggnader med motsvarande inredning från denna tid.

Parken har kvar sin kvartersindelning från sent 1600-tal eller tidigt 1700-tal och sannolikt är den långa lindallén fram till gården från samma tid.

Sammantaget har hela gårdsanläggningen ett stort kulturhistoriskt värde.

Detta beslut kan enligt 3 kap 19 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m överklagas hos Länsrätten i Uppsala län, se bilaga 3.

Detta beslut har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Haglund jämte ledamöterna Fredrik Ahlstedt, Iris Denstedt-Stigzelius, Anders Ekström, Bengt-Olov Eriksson, Gunnar Hedberg, Ingvar Karlén, Mats O Karlsson, Hilde Klasson, Ann-Katrin Malmström, Harald Nordlund, Britt Pagard och tjänstgörande suppleanten Lena Hartwig.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har även deltagit länsrådet Henricsson, länsantikvarie Eklund, länsarkitekt Lundgren, länsassessor Ljungqvist och förste antikvarie Karlsson, föredragande.

Ann-Cathrine Haglund

Jan Karlsson

Bilagor:

Karta (1)

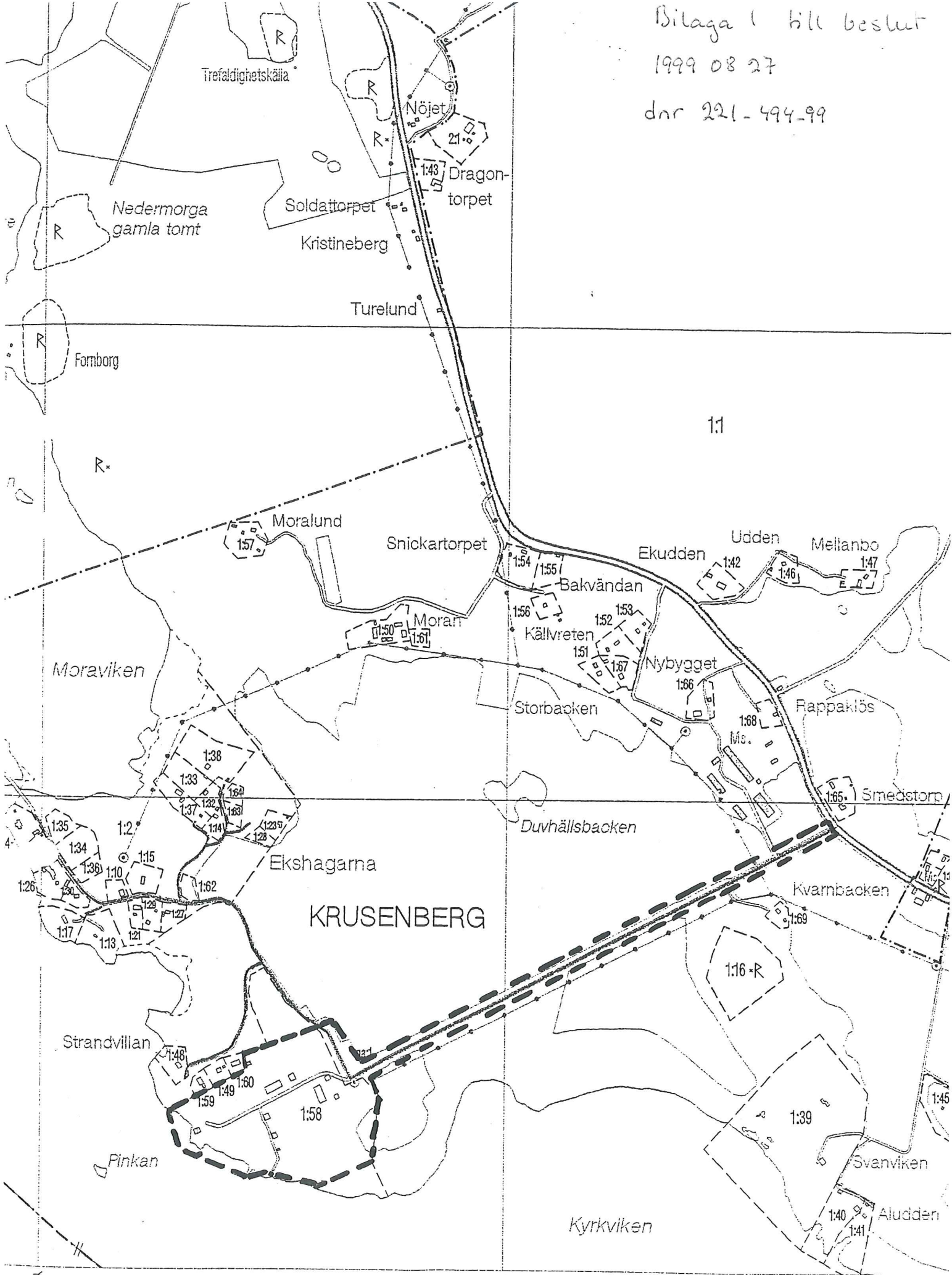
Plan (2)

Hur man överklagar (3)

Bilaga 1 till beslut

1999 08 27

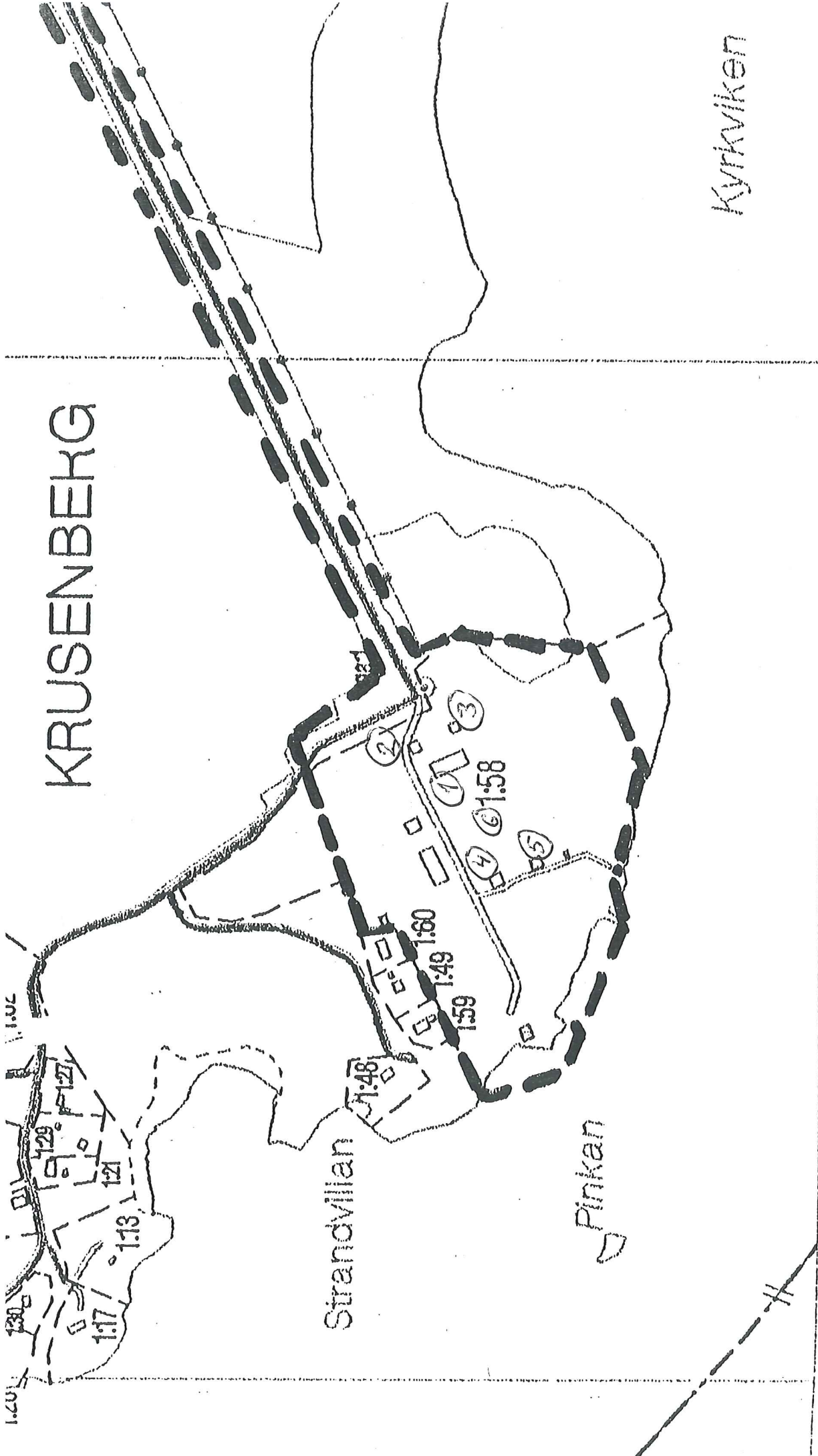
dnr 221-494-99

Y1603000

Y1604000

KRUSENBERG

Kyrkviken

Y1604000

000E091A